

آیینهٔ غیب نظامی گنجه‌ای

در مثنوی مخزن الاسرار

از: دکتر بهروز ثروتیان

انتشارات سبزان

فهرست مطالب

۱- بخش نخست - نقش خیال‌انگیز شاعر در پرده اشعار خود وی (۱۳-۱۷)	یادنامه
۲- پیشگفتار	

۱- لقب آیینه غیب	۱۵
۲- اکدش خلوت نشین	۲۰
۳- دهقان فصیح پارسی زاد	۲۵
۴- شاه گویندگان	۳۰
۵- زن و فرزند	۳۷
۶- سالهای زندگی	۴۰
۷- آثار شاعر	۴۴
۸- ع مخزن الاسرار	۴۴
۹- ع خسرو و شیرین	۴۶
۱۰- ع لیلی و مجنون	۵۳
۱۱- ع هفت پیکر	۶۱
۱۲- ع اسکندرنامه	۶۷
۱۳- ع قیام علیه فردوسی	۶۸
۱۴- ع گویواری زمین	۷۹
۱۵- ع مدینه فاضله	۸۲
۱۶- نظری به ساقینامه و مغئی نامه حافظ شیرازی در رابطه با نظامی گنجه‌ای	۸۹
۱۷- ضرورت قیاس	۹۰
۱۸- شباهت اعتقادی	۹۵
۱۹- ترکیبات و ایهامتات	۹۶
۲۰- زمین فیزیک (مجسطی) و سیر اختران	۱۰۰

فهرست مطالب

۱۷۸۵-۷. قصیده	۱۷۸۶
۱۸۱۲-۷. لول	۱۸۱۳-۷. سعی بر ازمامه و معلم
۱۸۷۷-۷. تلخیت لفیش	۱۸۷۸-۷. مخزن الاسرار
۱۸۹۰-۷. لغایت لبیک	۱۸۹۱-۷. تغییر مدلان
۱۹۰۶-۷. یادداشت	۱۹۰۷-۷. یادداشت
۱۹۱۴-۷. پیشگفتار	۱۹۱۵-۷. یادنامه
۱۹۲۰-۷. بخش نخست - نقش خیال انگیز شاعر در پرده اشعار خود وی (۱۳-۱۷)	۱۹۲۱-۷. بخش نخست
۱۵-۱. لقب آینه غیب	۱۵-۱. لقب آینه
۲۰-۲. اکدش خلوت نشین	۲۰-۲. اکدش خلوت
۲۵-۳. دهقان فصیح پارسیزاد	۲۵-۳. دهقان
۳۰-۴. شاه گویندگان	۳۰-۴. شاه
۳۷-۴. زن و فرزند	۳۷-۴. زن
۴۰-۵. سالهای زندگی	۴۰-۵. سالهای
۴۴-۶. آثار شاعر	۴۴-۶. آثار
۴۴-۷. مخزن الاسرار	۴۴-۷. مخزن
۴۶-۸. خسرو و شیرین	۴۶-۸. خسرو
۵۳-۹. لیلی و مجنون	۵۳-۹. لیلی
۶۱-۱۰. هفت پیکر	۶۱-۱۰. هفت
۶۷-۱۱. اسکندرنامه	۶۷-۱۱. اسکندر
۶۸-۱۲. عقیام علیه فردوسی	۶۸-۱۲. عقیام
۷۹-۱۳. گویواری زمین	۷۹-۱۳. گویواری
۸۲-۱۴. مدینه فاضله	۸۲-۱۴. مدینه
۸۹-۱۵. نظری به ساقینامه و مغئی نامه حافظ شیرازی در رابطه با نظامی گنجه‌ای	۸۹-۱۵. نظری
۹۰-۱۶. ضرورت قیاس	۹۰-۱۶. ضرورت
۹۵-۱۷. شbahت اعتقادی	۹۵-۱۷. شbahت
۹۶-۱۸. ترکیبات و ایهامات	۹۶-۱۸. ترکیبات
۱۰۰-۱۹. زمین فیزیک (مجسطی) و سیر اختزان	۱۰۰-۱۹. زمین

۱۷۸	۱- ع پندنامه
۱۸۱	۲- ع رازنامه و رمزنامه
۱۸۷	۷. شعر مخزن الاسرار
۱۹۱	۱- ۷. تشبیه
۲۰۱	۲- ۷. حاشیه‌ای بر تمثیل
۲۰۵	۳- ۷. استعاره و مجاز
۲۰۸	۴- ۷. رمز
۲۱۱	۴- استعارات در رمزنامه
۲۱۵	۵- نقد گونه‌ای در محور استعاره مصرحه (مجاز به همانندی)
۲۲۶	۸. سریسته‌ای به نام کنایه
۲۲۹	۱- ۸. حقیقت کنایه در سخن‌شناختی
۲۳۶	۹. ایهام تناسب یا گمان آزارگری شاعر
۲۳۸	۱- ۹. اصل موضوع
۲۴۲	۱۰. اعتات با دو موضوع دیگر

بخش سوم- بندهای مورد استناد (۳۱۷-۲۵۱)

۳۱۵	فهرست مأخذ
-----	------------

کافی ورقی جلد سیم کردیم
و هسته‌ها ب مقله بیان
لشون ششمی ملجمی مقتدرست، ائمی از دل بر من خاست که دم سردش از دهان بیرون
می‌آمد و شیخی ششمی فیض آری احتمالی نه می‌دیدم و ته می‌شیشم زیرا یاد دوستی رنده می‌شد که
بنده از دل بیرون نهادم و تهی انتصافی را ام ایوه ریشه خوانی به خاطر این ته ورق پاره‌ها بی‌جذبه
برخی هر چیزی از دهان فلسفی جده بودم و حوزه دل برای من، حاصل دیگری نداشت
بلکه ایشانی بسته بودند و بیمه که دم سال از حلقه بیرون می‌شنوند و می‌خورد و خوابه روزانه
بلکه ایشانه بونه نه نله.

۱۸۷- ۱. علم زیستی ایشانه بونه (اثر نظامی گنجه‌ای)
۱۸۷- ۲. حکیم شاعر در کلاس درس عرفان
۱۸۷- ۳. انسان و جهان
۱۸۷- ۴. پیغمبر اسلام (ص)
۱۸۷- ۵. حکیم شاعر در کتاب مخزن الاسرار
۱۸۷- ۶. درباره کتاب مخزن الاسرار
۱۸۷- ۷. موسیقی
۱۸۷- ۸. ساقی نامه و مغایی نامه حافظ در ارتباط با نظامی
۱۸۷- ۹. مغایی نامه‌ها
۱۸۷- ۱۰. ساقینامه
۱۸۷- ۱۱. ۱۰۲
۱۸۷- ۱۰۳
۱۸۷- ۱۰۴
۱۸۷- ۱۰۶
۱۸۷- ۱۰۸
۱۸۷- ۱۱۱
۱۸۷- ۱۱۹
۱۸۷- ۱۲۳
۱۸۷- ۱۲۸
۱۸۷- ۱۳۱
۱۸۷- ۱۳۴
۱۸۷- ۱۳۹
۱۸۷- ۱۴۴
۱۸۷- ۱۴۵
۱۸۷- ۱۴۷
۱۸۷- ۱۴۹
۱۸۷- ۱۵۱
۱۸۷- ۱۵۴
۱۸۷- ۱۵۷
۱۸۷- ۱۵۸
۱۸۷- ۱۶۰
۱۸۷- ۱۶۱
۱۸۷- ۱۶۳
۱۸۷- ۱۶۷
۱۸۷- ۱۶۸
۱۸۷- ۱۷۷
۱۸۷- ۱۷۸
۱۸۷- ۱۷۹
۱۸۷- ۱۸۰
۱۸۷- ۱۸۱
۱۸۷- ۱۸۲
۱۸۷- ۱۸۳
۱۸۷- ۱۸۴
۱۸۷- ۱۸۵
۱۸۷- ۱۸۶
۱۸۷- ۱۸۷
۱۸۷- ۱۸۸
۱۸۷- ۱۸۹
۱۸۷- ۱۹۰
۱۸۷- ۱۹۱
۱۸۷- ۱۹۲
۱۸۷- ۱۹۳
۱۸۷- ۱۹۴
۱۸۷- ۱۹۵
۱۸۷- ۱۹۶
۱۸۷- ۱۹۷
۱۸۷- ۱۹۸
۱۸۷- ۱۹۹
۱۸۷- ۲۰۰
۱۸۷- ۲۰۱
۱۸۷- ۲۰۲
۱۸۷- ۲۰۳
۱۸۷- ۲۰۴
۱۸۷- ۲۰۵
۱۸۷- ۲۰۶
۱۸۷- ۲۰۷
۱۸۷- ۲۰۸
۱۸۷- ۲۰۹
۱۸۷- ۲۱۰
۱۸۷- ۲۱۱
۱۸۷- ۲۱۲
۱۸۷- ۲۱۳
۱۸۷- ۲۱۴
۱۸۷- ۲۱۵
۱۸۷- ۲۱۶
۱۸۷- ۲۱۷
۱۸۷- ۲۱۸
۱۸۷- ۲۱۹
۱۸۷- ۲۲۰
۱۸۷- ۲۲۱
۱۸۷- ۲۲۲
۱۸۷- ۲۲۳
۱۸۷- ۲۲۴
۱۸۷- ۲۲۵
۱۸۷- ۲۲۶
۱۸۷- ۲۲۷
۱۸۷- ۲۲۸
۱۸۷- ۲۲۹
۱۸۷- ۲۳۰
۱۸۷- ۲۳۱
۱۸۷- ۲۳۲
۱۸۷- ۲۳۳
۱۸۷- ۲۳۴
۱۸۷- ۲۳۵
۱۸۷- ۲۳۶
۱۸۷- ۲۳۷
۱۸۷- ۲۳۸
۱۸۷- ۲۳۹
۱۸۷- ۲۴۰
۱۸۷- ۲۴۱
۱۸۷- ۲۴۲
۱۸۷- ۲۴۳
۱۸۷- ۲۴۴
۱۸۷- ۲۴۵
۱۸۷- ۲۴۶
۱۸۷- ۲۴۷
۱۸۷- ۲۴۸
۱۸۷- ۲۴۹
۱۸۷- ۲۵۰
۱۸۷- ۲۵۱
۱۸۷- ۲۵۲
۱۸۷- ۲۵۳
۱۸۷- ۲۵۴
۱۸۷- ۲۵۵
۱۸۷- ۲۵۶
۱۸۷- ۲۵۷
۱۸۷- ۲۵۸
۱۸۷- ۲۵۹
۱۸۷- ۲۶۰
۱۸۷- ۲۶۱
۱۸۷- ۲۶۲
۱۸۷- ۲۶۳
۱۸۷- ۲۶۴
۱۸۷- ۲۶۵
۱۸۷- ۲۶۶
۱۸۷- ۲۶۷
۱۸۷- ۲۶۸
۱۸۷- ۲۶۹
۱۸۷- ۲۷۰
۱۸۷- ۲۷۱
۱۸۷- ۲۷۲
۱۸۷- ۲۷۳
۱۸۷- ۲۷۴
۱۸۷- ۲۷۵
۱۸۷- ۲۷۶
۱۸۷- ۲۷۷
۱۸۷- ۲۷۸
۱۸۷- ۲۷۹
۱۸۷- ۲۸۰
۱۸۷- ۲۸۱
۱۸۷- ۲۸۲
۱۸۷- ۲۸۳
۱۸۷- ۲۸۴
۱۸۷- ۲۸۵
۱۸۷- ۲۸۶
۱۸۷- ۲۸۷
۱۸۷- ۲۸۸
۱۸۷- ۲۸۹
۱۸۷- ۲۹۰
۱۸۷- ۲۹۱
۱۸۷- ۲۹۲
۱۸۷- ۲۹۳
۱۸۷- ۲۹۴
۱۸۷- ۲۹۵
۱۸۷- ۲۹۶
۱۸۷- ۲۹۷
۱۸۷- ۲۹۸
۱۸۷- ۲۹۹
۱۸۷- ۳۰۰
۱۸۷- ۳۰۱
۱۸۷- ۳۰۲
۱۸۷- ۳۰۳
۱۸۷- ۳۰۴
۱۸۷- ۳۰۵
۱۸۷- ۳۰۶
۱۸۷- ۳۰۷
۱۸۷- ۳۰۸
۱۸۷- ۳۰۹
۱۸۷- ۳۱۰
۱۸۷- ۳۱۱
۱۸۷- ۳۱۲
۱۸۷- ۳۱۳
۱۸۷- ۳۱۴
۱۸۷- ۳۱۵
۱۸۷- ۳۱۶
۱۸۷- ۳۱۷
۱۸۷- ۳۱۸
۱۸۷- ۳۱۹
۱۸۷- ۳۲۰
۱۸۷- ۳۲۱
۱۸۷- ۳۲۲
۱۸۷- ۳۲۳
۱۸۷- ۳۲۴
۱۸۷- ۳۲۵
۱۸۷- ۳۲۶
۱۸۷- ۳۲۷
۱۸۷- ۳۲۸
۱۸۷- ۳۲۹
۱۸۷- ۳۳۰
۱۸۷- ۳۳۱
۱۸۷- ۳۳۲
۱۸۷- ۳۳۳
۱۸۷- ۳۳۴
۱۸۷- ۳۳۵
۱۸۷- ۳۳۶
۱۸۷- ۳۳۷
۱۸۷- ۳۳۸
۱۸۷- ۳۳۹
۱۸۷- ۳۴۰
۱۸۷- ۳۴۱
۱۸۷- ۳۴۲
۱۸۷- ۳۴۳
۱۸۷- ۳۴۴
۱۸۷- ۳۴۵
۱۸۷- ۳۴۶
۱۸۷- ۳۴۷
۱۸۷- ۳۴۸
۱۸۷- ۳۴۹
۱۸۷- ۳۵۰
۱۸۷- ۳۵۱
۱۸۷- ۳۵۲
۱۸۷- ۳۵۳
۱۸۷- ۳۵۴
۱۸۷- ۳۵۵
۱۸۷- ۳۵۶
۱۸۷- ۳۵۷
۱۸۷- ۳۵۸
۱۸۷- ۳۵۹
۱۸۷- ۳۶۰
۱۸۷- ۳۶۱
۱۸۷- ۳۶۲
۱۸۷- ۳۶۳
۱۸۷- ۳۶۴
۱۸۷- ۳۶۵
۱۸۷- ۳۶۶
۱۸۷- ۳۶۷
۱۸۷- ۳۶۸
۱۸۷- ۳۶۹
۱۸۷- ۳۷۰
۱۸۷- ۳۷۱
۱۸۷- ۳۷۲
۱۸۷- ۳۷۳
۱۸۷- ۳۷۴
۱۸۷- ۳۷۵
۱۸۷- ۳۷۶
۱۸۷- ۳۷۷
۱۸۷- ۳۷۸
۱۸۷- ۳۷۹
۱۸۷- ۳۸۰
۱۸۷- ۳۸۱
۱۸۷- ۳۸۲
۱۸۷- ۳۸۳
۱۸۷- ۳۸۴
۱۸۷- ۳۸۵
۱۸۷- ۳۸۶
۱۸۷- ۳۸۷
۱۸۷- ۳۸۸
۱۸۷- ۳۸۹
۱۸۷- ۳۹۰
۱۸۷- ۳۹۱
۱۸۷- ۳۹۲
۱۸۷- ۳۹۳
۱۸۷- ۳۹۴
۱۸۷- ۳۹۵
۱۸۷- ۳۹۶
۱۸۷- ۳۹۷
۱۸۷- ۳۹۸
۱۸۷- ۳۹۹
۱۸۷- ۴۰۰
۱۸۷- ۴۰۱
۱۸۷- ۴۰۲
۱۸۷- ۴۰۳
۱۸۷- ۴۰۴
۱۸۷- ۴۰۵
۱۸۷- ۴۰۶
۱۸۷- ۴۰۷
۱۸۷- ۴۰۸
۱۸۷- ۴۰۹
۱۸۷- ۴۱۰
۱۸۷- ۴۱۱
۱۸۷- ۴۱۲
۱۸۷- ۴۱۳
۱۸۷- ۴۱۴
۱۸۷- ۴۱۵
۱۸۷- ۴۱۶
۱۸۷- ۴۱۷
۱۸۷- ۴۱۸
۱۸۷- ۴۱۹
۱۸۷- ۴۲۰
۱۸۷- ۴۲۱
۱۸۷- ۴۲۲
۱۸۷- ۴۲۳
۱۸۷- ۴۲۴
۱۸۷- ۴۲۵
۱۸۷- ۴۲۶
۱۸۷- ۴۲۷
۱۸۷- ۴۲۸
۱۸۷- ۴۲۹
۱۸۷- ۴۳۰
۱۸۷- ۴۳۱
۱۸۷- ۴۳۲
۱۸۷- ۴۳۳
۱۸۷- ۴۳۴
۱۸۷- ۴۳۵
۱۸۷- ۴۳۶
۱۸۷- ۴۳۷
۱۸۷- ۴۳۸
۱۸۷- ۴۳۹
۱۸۷- ۴۴۰
۱۸۷- ۴۴۱
۱۸۷- ۴۴۲
۱۸۷- ۴۴۳
۱۸۷- ۴۴۴
۱۸۷- ۴۴۵
۱۸۷- ۴۴۶
۱۸۷- ۴۴۷
۱۸۷- ۴۴۸
۱۸۷- ۴۴۹
۱۸۷- ۴۵۰
۱۸۷- ۴۵۱
۱۸۷- ۴۵۲
۱۸۷- ۴۵۳
۱۸۷- ۴۵۴
۱۸۷- ۴۵۵
۱۸۷- ۴۵۶
۱۸۷- ۴۵۷
۱۸۷- ۴۵۸
۱۸۷- ۴۵۹
۱۸۷- ۴۶۰
۱۸۷- ۴۶۱
۱۸۷- ۴۶۲
۱۸۷- ۴۶۳
۱۸۷- ۴۶۴
۱۸۷- ۴۶۵
۱۸۷- ۴۶۶
۱۸۷- ۴۶۷
۱۸۷- ۴۶۸
۱۸۷- ۴۶۹
۱۸۷- ۴۷۰
۱۸۷- ۴۷۱
۱۸۷- ۴۷۲
۱۸۷- ۴۷۳
۱۸۷- ۴۷۴
۱۸۷- ۴۷۵
۱۸۷- ۴۷۶
۱۸۷- ۴۷۷
۱۸۷- ۴۷۸
۱۸۷- ۴۷۹
۱۸۷- ۴۸۰
۱۸۷- ۴۸۱
۱۸۷- ۴۸۲
۱۸۷- ۴۸۳
۱۸۷- ۴۸۴
۱۸۷- ۴۸۵
۱۸۷- ۴۸۶
۱۸۷- ۴۸۷
۱۸۷- ۴۸۸
۱۸۷- ۴۸۹
۱۸۷- ۴۹۰
۱۸۷- ۴۹۱
۱۸۷- ۴۹۲
۱۸۷- ۴۹۳
۱۸۷- ۴۹۴
۱۸۷- ۴۹۵
۱۸۷- ۴۹۶
۱۸۷- ۴۹۷
۱۸۷- ۴۹۸
۱۸۷- ۴۹۹
۱۸۷- ۵۰۰
۱۸۷- ۵۰۱
۱۸۷- ۵۰۲
۱۸۷- ۵۰۳
۱۸۷- ۵۰۴
۱۸۷- ۵۰۵
۱۸۷- ۵۰۶
۱۸۷- ۵۰۷
۱۸۷- ۵۰۸
۱۸۷- ۵۰۹
۱۸۷- ۵۱۰
۱۸۷- ۵۱۱
۱۸۷- ۵۱۲
۱۸۷- ۵۱۳
۱۸۷- ۵۱۴
۱۸۷- ۵۱۵
۱۸۷- ۵۱۶
۱۸۷- ۵۱۷
۱۸۷- ۵۱۸
۱۸۷- ۵۱۹
۱۸۷- ۵۲۰
۱۸۷- ۵۲۱
۱۸۷- ۵۲۲
۱۸۷- ۵۲۳
۱۸۷- ۵۲۴
۱۸۷- ۵۲۵
۱۸۷- ۵۲۶
۱۸۷- ۵۲۷
۱۸۷- ۵۲۸
۱۸۷- ۵۲۹
۱۸۷- ۵۳۰
۱۸۷- ۵۳۱
۱۸۷- ۵۳۲
۱۸۷- ۵۳۳
۱۸۷- ۵۳۴
۱۸۷- ۵۳۵
۱۸۷- ۵۳۶
۱۸۷- ۵۳۷
۱۸۷- ۵۳۸
۱۸۷- ۵۳۹
۱۸۷- ۵۴۰
۱۸۷- ۵۴۱
۱۸۷- ۵۴۲
۱۸۷- ۵۴۳
۱۸۷- ۵۴۴
۱۸۷- ۵۴۵
۱۸۷- ۵۴۶
۱۸۷- ۵۴۷
۱۸۷- ۵۴۸
۱۸۷- ۵۴۹
۱۸۷- ۵۵۰
۱۸۷- ۵۵۱
۱۸۷- ۵۵۲
۱۸۷- ۵۵۳
۱۸۷- ۵۵۴
۱۸۷- ۵۵۵
۱۸۷- ۵۵۶
۱۸۷- ۵۵۷
۱۸۷- ۵۵۸
۱۸۷- ۵۵۹
۱۸۷- ۵۶۰
۱۸۷- ۵۶۱
۱۸۷- ۵۶۲
۱۸۷- ۵۶۳
۱۸۷- ۵۶۴
۱۸۷- ۵۶۵
۱۸۷- ۵۶۶
۱۸۷- ۵۶۷
۱۸۷- ۵۶۸
۱۸۷- ۵۶۹
۱۸۷- ۵۷۰
۱۸۷- ۵۷۱
۱۸۷- ۵۷۲
۱۸۷- ۵۷۳
۱۸۷- ۵۷۴
۱۸۷- ۵۷۵
۱۸۷- ۵۷۶
۱۸۷- ۵۷۷
۱۸۷- ۵۷۸
۱۸۷- ۵۷۹
۱۸۷- ۵۸۰
۱۸۷- ۵۸۱
۱۸۷- ۵۸۲
۱۸۷- ۵۸۳
۱۸۷- ۵۸۴
۱۸۷- ۵۸۵
۱۸۷- ۵۸۶
۱۸۷- ۵۸۷
۱۸۷- ۵۸۸
۱۸۷- ۵۸۹
۱۸۷- ۵۹۰
۱۸۷- ۵۹۱
۱۸۷- ۵۹۲
۱۸۷- ۵۹۳
۱۸۷- ۵۹۴
۱۸۷- ۵۹۵
۱۸۷- ۵۹۶
۱۸۷- ۵۹۷
۱۸۷- ۵۹۸
۱۸۷- ۵۹۹
۱۸۷- ۶۰۰
۱۸۷- ۶۰۱
۱۸۷- ۶۰۲
۱۸۷- ۶۰۳
۱۸۷- ۶۰۴
۱۸۷- ۶۰۵
۱۸۷- ۶۰۶
۱۸۷- ۶۰۷
۱۸۷- ۶۰۸
۱۸۷- ۶۰۹
۱۸۷- ۶۱۰
۱۸۷- ۶۱۱
۱۸۷- ۶۱۲
۱۸۷- ۶۱۳
۱۸۷- ۶۱۴
۱۸۷- ۶۱۵
۱۸۷- ۶۱۶
۱۸۷- ۶۱۷
۱۸۷- ۶۱۸
۱۸۷- ۶۱۹
۱۸۷- ۶۲۰
۱۸۷- ۶۲۱
۱۸۷- ۶۲۲
۱۸۷- ۶۲۳
۱۸۷- ۶۲۴
۱۸۷- ۶۲۵
۱۸۷- ۶۲۶
۱۸۷- ۶۲۷
۱۸۷- ۶۲۸
۱۸۷- ۶۲۹
۱۸۷- ۶۳۰
۱۸۷- ۶۳۱
۱۸۷- ۶۳۲
۱۸۷- ۶۳۳
۱۸۷- ۶۳۴
۱۸۷- ۶۳۵
۱۸۷- ۶۳۶
۱۸۷- ۶۳۷
۱۸۷- ۶۳۸
۱۸۷- ۶۳۹
۱۸۷- ۶۴۰
۱۸۷- ۶۴۱
۱۸۷- ۶۴۲
۱۸۷- ۶۴۳
۱۸۷- ۶۴۴
۱۸۷- ۶۴۵
۱۸۷- ۶۴۶
۱۸۷- ۶۴۷
۱۸۷- ۶۴۸
۱۸۷- ۶۴۹
۱۸۷- ۶۵۰
۱۸۷- ۶۵۱
۱۸۷- ۶۵۲
۱۸۷- ۶۵۳
۱۸۷- ۶۵۴
۱۸۷- ۶۵۵
۱۸۷- ۶۵۶<br

به مناسبت دومین سالروز درگذشت شادروان مادرم صبیه فیروزی طاب مثواها.

نقش نگین باد بر این دفترم
خاطره شادروان مادرم
شیرزن بیشهه مردانگی
باز هما سایه به فرزانگی
خلوته قاف قناعت نشین
با هنری باخرد و نیکیین
مهر لیش شمع دل افروز من
مهر دلش روشنی روز من
پیرهنش جامه نوروز او
نان شبش در گرو روز او
ای عجب از این زن مسکین نواز
با دهن بسته و با دست باز
دز و گهر با همه رخشندگی
خاک درش بود ز بخشندگی
گر نکشید آن صدف گوهري
بارزِ حلقه و انگشتري
منت کس وصلة دوشش نشد
حلقه‌ای آويزه گوشش نشد
رحمت حق باد بر آن پيرزن
بنده پير پدر پير من
هرکه بدو گفت: روانشاد باد
جان و تن و خانه‌اش آباد باد.

گوهردشت. ۱۵ / بهمن ماه / ۱۳۶۸

بهروز ثروتیان

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

آیینه غیب نظامی گنجه‌ای در متنوی مخزن‌الاسرار مجموعه یادداشت‌های است که در سال ۱۳۵۹ نوشته شده بود تا به عنوان مقدمه در آغاز شرح مخزن‌الاسرار قرار گیرد. از پنج سال پیش شرایطی ناخواسته پیش آمد و روزگار، نقشی باخت که قلم از دست افتاد؛ تصحیح اقبالنامه ناتمام ماند و شرح مخزن‌الاسرار نیز - در حالی که رقم هفت‌صد خورده بود - با همین دفتر در کنجی به روی هم انباشته شد و علی‌رغم میل باطنی، با خود گفتم: از پی هر شامگه‌ی چاشتی است آخر برداشت فروداشتی است

^۱(۳۷۲۱.م)

جمله را درانداختم و آزادی خود را - پس از ده سال کار بی‌وقفه - بازیافتیم و از همان روز در پاسخ هر عزیزی که می‌پرسید: «کار نظامی به کجا کشید؟» - می‌گفتم: «خسته شده‌ام، و نیز از آنچه هم که نوشته‌ام پشیمانم.»:

کاین ورقی چند سیه کرده‌ام در دلم آید که گنه کرده‌ام

^۱(۵۹۶۱.م)

البته با همین پاسخ کوتاه و راست، آتشی از دل برمی‌خاست که دم سردش از دهان بیرون می‌آمد و پیش چشم را می‌گرفت، نه می‌دیدم و نه می‌شنیدم زیرا یادِ دوستی زنده می‌شد که ده سال از بهترین سالهای زندگی را با ریزه ریزه جوانی به خاطر او، در ورق پاره‌ها پیچیده، روی میز یکی از عزیزان انتشاراتی چیده بودم و جز رنج دل برای من، حاصل دیگری نداشت. تصوّر می‌کنم کمتر کسی بداند که ده سال از خانه بیرون نیامدن و بی‌خورد و خواب، روزانه

۱- برای راهنمایی به نشانه‌های اختصاری آثار نظامی گنجه‌ای توجه شود: مخزن‌الاسرار (م.ا)، خسرو و شیرین (خ.ش)، لیلی و مجنوون (ل.م) هفت پیکر (هپ)، اسکندرنامه (ا.ن): شرفا نامه (ش.ن)، اقبالنامه (اق). رقم ۳۷/۲ یعنی: بیت ۲ از بند ۳۷

شانزده ساعت روی صفحات کاغذ را سیاه کردن، در سکوت محض، روزان و شبان به بالای سر ننگریستن و حتی ستارگان آسمان را ندیدن یعنی چه؟ و چگونه خاکستری باید تا این چنین آتشی را زیرتر از خاک بنشاند؟

غم دوری دوست برای من سخت‌تر از عمر و جوانی از دست رفته بود، اما آسودگی بعد از آن همه شدت هم لذتی داشت که بار سنگین مسؤولیت از دوشم افتاده بود: اگر با این کهن گرگ خشن پوست به صد سوگند چون یوسف شوی دوست اُبادت را چنان برگاو بند که چشمی گردید و چشمیت خنده (خ. ش. ۹۹/۴۳).

عذر گناهم در پیشگاه حق پذیرفته باد که همان کار بی‌حاصل، بذر حسد و کین در دل انگشت‌شماری مریض بدین می‌کاشت و رشکران دروغزن ایشان را به عذاب الیم گرفتار می‌ساخت:

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرْضٌ فَزَادَ اللَّهُ مَرْضًا وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ - ۱۰ / بقره ۲.

البته خار نقد و نیش زبان اهل فضل و دانش را میل سرمه و نوش لقمه می‌کرد و می‌گفتم نکته‌گیری ایشان نارین را ماند که خار در کنار سرخ گلی چون گلنار دارد و میوه‌های خوش چون انار بار آرد. از این قصه بگزرم که رسم مرسوم ما است:

زهر کشور که برخیزد چراغی	دهندش روغنی از هر دماغی
گر اینجا عنبرین شمعی دهد نور	ز باد سردش افسانند کافور
پس هر نکته دشنامی شنیدن	به شکر زهر می‌باید خریدن

(خ. ش. ۹۹/۱۰۱)

القصه، در همین دوره حسرت و ملامت بود که در تابستان امسال (۱۳۶۸)، کتاب «هز و زندگی نظامی گنجه‌ای» به قلم «ر. آزاده» از انتشارات آکادمی علوم باکو (۱۹۷۹ م) به دستم رسید؛ هنوز ده صفحه بیشتر نخوانده بودم که بد و بیراه مؤلف و محقق فاضل و دانشمند آن نظرم را جلب کرد؛ با خود می‌گفتم شاید معنی بیت را ندانسته و «ترکانه سخن» را «روح ترکانه» معنی کرده و گاهی می‌اندیشیدم که شاید نام ایران برای پژوهشگر نظامی، ناشناخته بوده است، اما آنچه که متوجه شدم در مورد زبان شاعر و جغرافیای تاریخی آذربایجان و مسائل مربوط به عقد و ازدواج مسلمانان و خرید و فروش زنان (صفحات ۱۰، ۱۱، ۶۸ و ...)،

سخن از حد خود گذشته و راه و رسم تحقیق علمی نادیده گرفته شده و به عمد، سخنانی آمیخته به غرض و دور از حقیقت مطرح کرده‌اند، بی‌اختیار مداد بر دست گرفتم و بی‌آنکه بیندیشم پژوهشکارم - ایدهم الله - به استراحت مطلق محاکومم کرده‌اند، با خود گفتم: «علمی که تو را از تو نستاند علم نیست!»

ترجمه و تدوین این کتاب نفیس از نظر تحقیقات نظامی‌شناسی را برعهده گرفتم تا مطالب دور از حقیقت آن در مجتمع علمی پذیرفته نشود و پاسخ علمی و مستند اکاذیب عمدى مؤلف نیز در پیش آن گذاشته شود (ر.ک: زبان شاعر در مقدمه همین کتاب). در چنین مقدمه و نقد بود که دنبال بیتی می‌گشتم تا از زبان نظامی بنویسم:

همه عالم تن اند و ایران دل نیست گوینده زین قیاس خجل
(۶۲۴ ه. پ.)

درحالی که می‌دانستم خود نظامی حتی از تاریخ زمان اسکندر نیز ضبط کرده است که ابخاز در آن سوی گنجه با آلان و ارگ و دربند همه و دربند همه و لایات ایران بوده، در ابخاز کردی مادی نژاد و ایرانی حکومت می‌کرده و مردم ارمنستان نیز زیردستی او بوده‌اند:

که از رزم رستم نیارد به یاد	در ابخاز کردیست مادی نژاد
برآرد دول از تن تنڈشیر	دولی به نام آن سوار دلیر
کمر بسته بر رسم و بر راه او	دلیران ارمن هواخواه او

(ش. ن. ۳۵/۷۰)

و این خود، دولی است که خبر، پیش اسکندر می‌برد و می‌گوید: اقوام شمالی در ابخاز، خلال دندانی برجای نگذاشته و همه را غارت کرده و برده‌اند:

به نیروی شه گردن افزار بود	دولی که سالار ابخاز بود
بسی گرد آفاق پیمود راه	دول اکمریسته بر حکم شاه
بنالید مانند کوس از دول	درآمد بر شاه نیکی سگال
که از مهد ابخاز بستد عروس	که فریاد شاهها ز بیدار روس
خلالی نماند از همه خواسته	کس آمد کزان ملک آراسته
شبیخونی آورد همچون تگرگ...	ستیزنده روسی ز آلان و ارگ

(ش. ن. ۵۰/۲۴)